

EKÜMENİKLİK NEDİR, NE DEĞİLDİR?*

Prof. Dr. Ekrem Buğra Ekinci

Marmara Üniversitesi

Hukuk Fakültesi

Başbakan Tayyib Beyin, “Ekümeniklik, Ortodoksların bir iç meselesidir” sözü gündeme düştü. Şimdiye kadar telaffuz edilmeyen böyle bir sözün, devletin en salâhiyetdar ağız tarafından söylenmesi kayda değerdir. Bu iç ve dış siyasetteki zihniyet değişikliğinin mühim bir tezahürü olarak değerlendirilebilir. Şu kadar ki bazı çevrelerce millî hassasiyet olarak görülüp karşı çıkılan ekümenikliği çok kimsenin bildiği de söylenemez.

Millet sistemi

İslâm kültüründe, aynı din veya mezhebin mensuplarına millet demek âdet olmuştur. İslâm milleti, Nasrânî (Hıristiyan) milleti, Yahûdî milleti, Mecûsî milleti gibi. Bu, aslında Hazret-i Peygamber zamanından beri bütün İslâm devletlerinde tatbik olunagelen bir sistemdir. Osmanlı Devleti’nde de zimmîlerin (gayrimüslim vatandaşların) mensubu oldukları din ve mezheblere millet denilmiştir. Her millet, kendi ruhânî reislerinin hâkimiyeti altında teşkilâtlandırılmıştır. Klasik devirde üç millet öne çıkmaktadır: Rum, Ermenî ve Yahûdî milleti. Rum milleti, Yunanlılar, Bulgarlar, Sırlar, Romenler, Ukranlar, Ruslar da dâhil olmak üzere bütün Ortodoksları ifade etmekteydi. Ortodoks Arap ve Arnavudlar da buna dâhildi. Ülkede az miktarda Katolik ve Protestan ile, Ortadoğuda yaşayan Melkî, Marûnî, Süryânî, Nestûrî, Kıbtî gibi kadim şark kiliselerine mensup Hıristiyanlar da vardı.

Gayrimüslim milletlerden her birinin dinî-ruhânî reisleri, hükûmet ile bu millet arasında resmî birer temsilci vaziyetindeydi. İşte bu ruhânî reisler nezdinde toplanan meclisler, Bizans devrinden beri o millet mensuplarının evlenme, boşanma, velâyet, vesâyet, miras gibi hukuk dâvâlarının görülüp neticelendirildiği cemaat mahkemeleriydi. Zimmîlerin ve ruhban sınıfının münhasıran dinlerine ait kabahatleri de ruhânî reisler tarafından cezâlandırılabilirdi. Osmanlı makamları buna karışmaz, hatta infazda yardımcı olurdu. Bu gibi cezâlandırmalarda usulsüzlük varsa, halk Osmanlı makamlarına şikâyette bulunabilirdi. Patrik ve ruhânîlerin, bu gibi hususlarda muhakemesi Divan-ı Hümâyün’da yapılır; kendilerine cezâların infazı hususunda da bazı imtiyazlar tanınırdı.

Zimmîler isterlerse bu ruhânî mahkemelere değil, Osmanlı mahkemelerine de gidebilirdi. Öyle ki daha ucuz, temyiz kontrolüne tâbi bulunduğu için, ayrıca âdil gördükleri bu mahkemeleri tercih etmişler; ruhânî reisler Osmanlı hükûmetine müracaat ederek bunun önlenmesini istemişlerdi. Dâvâ cezâ dâvâsı ise veya taraflardan birisi müslüman ise mutlaka Osmanlı mahkemeleri salâhiyetli idi. Burada da kendi dinlere nazara alınırdı. Mesela bir Hıristiyan içki içmekten dolayı ceza almaz; içki ve domuz satışı geçerli sayılırdı. Bir müslümanın şarap fiçisini deviren müslümana hiçbir şey gerekmezken; fiçi bir Hıristiyana ait ise tazmini gerekirdi. Çünkü onların dininde şarap haram değildir ve mal sayılır.

Ruhânî reisler, gayrimüslim azınlık cemaatlerinin nikâh, vaftiz, cenâze gibi dinî işlerinin görülmesinde Bâbîâlî’ye karşı birinci derecede mes’ul idi. Hükûmet, kendileri vâsıtasıyla azınlıkları tek elden kontrol altına almayı hedeflediği ruhânî reisleri muhatab görür; yazışmaları bunlarla yapar; çeşitli hususların halka tebliğini bunlar vesilesiyle yerine getirirdi. Zimmî cemaatlerin kayıtları da ruhânî reislerince tutulurdu. Ruhânî reisler, kâr getirici işlerle uğraşmadıkları için vergiden muaf idi. Halktan kilise ve havra vergilerini toplar; yaptıkları nikâh, vaftiz gibi işler karşılığında da para alırlardı. Bunların çoğu da vergi ve pişkeş (tayin harcı) olarak devlet hazînesine giderdi. Ayrıca kilise ve manastırlara ait binâ, arâzi gibi

* 1 Şubat 2008, Zaman

gayrimenkullerden çeşitli yollarla elde edilen gelirler de vergilendirilirdi. Böylece hükümet, kilise ve havraların zenginleşerek müstakil bir güç hâline gelmesine engel olmak istemiştir. Hatta çoğu zaman fakir düşen kilise ve havralara hazineinden yardım yapılması gerekmiştir.

Bu sistem, ülke içindeki bir muhtariyetten (otonomiden) ziyade, vatandaşlar üzerinde kontrolünü ve vergilerin tek elden toplanmasını temin eder. Böylece gayrimüslim teb'anın dinî ihtiyaçlarının karşılanması hususundaki amme hizmeti yerine getirilmiş olur. Patriklik, zimmîlerin dinî ihtiyaçlarının karşılanması ve bunlardan alınan vergilerin toplanması için verilen bir nevi iltizam (ihâle) sayılır.

Zimmîler, diledikleri rütbede din adamı yetiştirebilirler; dinî mektepler açabilirler; dinî âyin ve toplantı akdedebilirler; dinî günlerinde tatil yapabilirler; mâbedlerinde rahatça ibâdet edebilirler; çan çalabilirler; haç gezdirebilirler; dinî kisve ve semboller giyebilirler; yortu ve bayramlarını kutlayabilirlerdi. Bütün bunlar yapılırken, Müslümanların tâciz ve İslâmiyetin tahkir edilmemesi şart idi.

Eşitler arasında birinci

Önceleri küçük bir kasaba hüviyetindeki İstanbul, Hıristiyanlığın ilk zamanlarında Antakya Patrikliği'nin Heraclia (Ereğli) metropolidliğine bağlı bir episkoposluk idi. İstanbul Rum Ortodoks Patrikliği, M. S. IV. asırda Roma İmparatoru I. Constantinus tarafından kurulmuştur. Ancak Roma, İskenderiye, Antakya, Kudüs ve Tûrisinâ gibi bir havâri kilisesi olup 37 yılında Havârilere **Aziz Andreas** tarafından kurulduğu rivâyet edilir. Havâri kilisesi, Hazret-i İsâ'nın 12 havârisinden biri tarafından kurulan kilise demektir. Nitekim Roma kilisesi, Aziz Petrus (St. Peter) tarafından kurulmuştur.

“Tek kilise, tek devlet” prensibine uygun olarak zamanın imparatoru, 381 tarihli İstanbul konsilinde, İstanbul Patrikliği'nin diğer beş patriklik ile eşit statüde bulunduğunu; hatta eşitler arasında birinci (primus inter pares) olduğunu ruhânîlere zorla kabul ettirdi. V. asırda İmparator Iustinianus, kilisenin dogmatik işlerini Kilise Pentarşisi denilen bu beş patriğin bir araya gelerek çözeceğini deklare ettirdi. XI. asırda Hıristiyanlığın Katolik ve Ortodoks diye bölünmesi ile Roma ve İstanbul kiliselerinin ayrılması üzerine, Bizans sınırları içindeki Antakya, Kudüs, İskenderiye ve Tûrisinâ patriklikleri idarî açıdan İstanbul'a bağlı kabul edilmişti. Yani bunlar ruhânî (dinî) işler bakımından statülerini korumuş; ama Ortodoksların hükümetle münasebetlerinde yalnızca İstanbul Patriği muhatab alınmıştır. Fener Patrikhânesi'nin ekümeniklik, yani dünya Ortodoksları üzerindeki en yüksek ruhânî merci olma keyfiyeti bu tarihî hâdiselere dayanır.

İstanbul'un fethinden sonra Osmanlı hükümeti de kendi menfaati açısından faydalı görerek bunu kabul etmiştir. Nitekim o zamanlar Ortodoksların haylisi Osmanlı vatandaşı idi. Ekümenik (veya ökümenik), cihanşümül, evrensel demektir ve Yunanca oikos (ev) kelimesinden gelir. Oikoumene, “üzerinde insan yaşayan her yer” demektir. Ortaçağda bütün Hıristiyan ruhânîlerinin katıldığı ve dinî işlerin görüşüldüğü konsillere (meclislere) de ekümenik konsil, diğerlerine mahallî konsil denirdi. İstanbul Patrikhânesinin ekümenik sıfatı, biraz da bütün Ortodoks Hıristiyanları birleştirme ülküsünü ifade eder. Benzer bir durum Roma'daki Papa için de sözkonusudur. Katolik de zaten üniversal demektir. Papa, dünyanın hangi ülkesinde olursa olsun Katolik din adamlarının ve kiliselerinin en büyük âmiridir.

İstanbul'dan kopmalar

Ortaçağda bu beş patriklik, yani İstanbul, Roma, Antakya, İskenderiye ve Kudüs patriklikleri dinî hususlarda söz sahibi idi. Doğu Roma İmparatorluğu'nun zayıflamasıyla XIII. asırda Ohri, İpek ve Tırnova'daki Sırp ve Bulgar patrikleri ile Moskova patriği İstanbul'dan ayrılarak müstakil oldu. 1472'de son Bizans imparatorunun yeğeni ile evlenen Rus çarı III. İvan, kendisini Bizans tahtının vârisi olarak görmüştür. Bundan sonraki çarlar da III. Doğu Roma'nın imparatorları sıfatıyla tayin ettikleri Moskova patriğini bütün Ortodoksların ruhânî

lideri olarak lanse etmeye çalışmış; Rus dış politikası hep bu kaziye üzerine kurulmuştur. İstanbul Patrikliği bunu hiçbir zaman kabul etmemiş ve ekümenik sıfatını tebarüz ettirmiştir.

Daha VI. asırdaki Kadıköy konsili sırasında, Aziz Barnabas'ın kabrinde bulunan Barnabas İncil'ini sessizce İstanbul Patrikliğine teslim karşılığında Kıbrıs piskoposu da otonomi elde etmişti. Gürcü kilisesi de önceleri Antakya patrikliğine bağlı iken, VII. asra doğru muhtariyet kazanmış; XIII. asırda ise müstakil olmuştur. Rus işgalini müteakip 1801 yılından itibaren Moskova patrikliğine bağlanmıştır. [Ermenî, Süryânî ve Marûnî kiliseleri Ortodoks değil, Monofizisttir. Nestûrî kilisesi de ayrıdır. Hepsinin dinî inançlarında farklılık bulunmaktadır.]

Ortaçağda, mahalle papazlarını salâhiyetli piskoposlar tayin eder; piskoposları da bağlı râhibler seçerdi. Boşalan piskoposluktaki râhibler üç isim tesbit edip eyâlet piskoposuna bildirir; bu da bir tanesini seçerdi. Metropolidler de Sinod denilen ruhânî meclisin tesbit ettiği namzedler arasından patrik tarafından seçilirdi. Patriği ise, Sinod'daki metropolidler tesbit ettiği üç isim arasından imparator seçerdi. Diğer patrikleri kendi kiliselerindeki sinodlar seçer; vazife yapabilmeleri için ayrıca kendilerine merkezden berat verilirdi.

Fener Patrikhânesi

Türkler İstanbul'u fethettiklerinde, şehir halkı Katoliklerle birleşmek hususunda ikiye ayrılmıştı. Patrik II. Athanasios, buna karşı çıktığı için azledildiğinden patriklik makamı boştu. Fâtih Sultan Mehmed, Rumların seçtiği Genadios adında münzevi bir papazı kayd-ı hayat şartıyla Ekümenik Patrik (bütün Ortodoksların patrikliği) tayin etmiş ve kendisine vezir rütbesini vermiştir. Bu vazife tevdi esnâsında, Roma İmparatorlarının tatbik ettiği an'anevî merâsimler tatbik olunmuş; meselâ padişah patriği ayakta karşılayıp uğurlamış, kendisine âsâ ve has ahırdan saf kan bir at hediye edilmiştir. Bu sebeple Fâtih, ekseri Avrupalı tarihçilerce Doğu Roma İmparatoru olarak görülmüştür. Çünkü imparator, patriği tayine salâhiyetli tek makamdır. Halbuki bu anlaşma, şer'î hukuk çerçevesinde cereyan eden sıradan bir zimmet anlaşmasıdır. Genadios ile de Ortodoks cemaati adına zimmet anlaşması yapılmıştır.

Balkanlarda Osmanlı hâkimiyetinden sonra Osmanlı ülkesindeki bütün Ortodoks kiliseleri, ayrıca İskenderiye, Kudüs, Antakya, İpek ve Ohri patrikleri de, idarî bakımdan milletbaşı denilen İstanbul Rum Ortodoks Patriğine bağlanmıştır. [Tırnova patrikliği daha evvel lağvedilmişti.] Ruhânîlerin tayini, kilise işleri hep buradan yürütülmüştür. Patrik, önceleri Fatih-Draman semtinde otururdu. 1587'de Fener'e taşındı. O zamandan itibaren de makamı *Fener Patrikhânesi* diye anıldı. Böylece Rusya dışındaki bütün Ortodokslar yeniden İstanbul Patriğinin nüfuzu altına girmiş oldu.

Osmanlılar zamanında patrik ve diğer ruhânîlerin tayin ve azlinde, Bizans'taki usul sürdürüldü. Şu kadar ki, imparatorun yerini artık padişah almıştı. Patrik ve diğer ruhânîler, merkezden verilen berat ile tayin edilirdi. Bu bakımdan diğer resmî memurlardan bir farkı yoktu. Osmanlılarda amme hizmeti yapan herkes bir nevi vazifeye başlama emri sayılan berat ile tayin edilirdi. Patrikten sonra taşralarda metropolit, piskopos ve eksarh gelirdi. Metropolitler, çok sayıda papazlık bölgesine ayrılmış olan kendi mıntıkasında patriğin vekili olarak ruhânî işleri idare ederdi. XIX. asırda Osmanlı ülkesinde dört patriklik (İstanbul, Kudüs, Antakya, İskenderiye), iki başpiskoposluk (Kıbrıs, Tûrisinâ), 33 piskoposluk, 96 metropolitlik mevcuttu.

Rumlar ikinci dereceye düşüyor

Osmanlı Devleti'nde öteden beri Rum milleti zimmîler arasında fiilen birinci sınıf kabul edilmekteyken, Yunan isyanı sebebiyle bu mevkilerini kaybettiler. Hatta Yunan isyanında ölen âsiler hakkında ruhânî âyin icrâ etmek talihsizliğinde bulunan zamanın Fener patriği, Sultan II. Mahmud tarafından idam edildi. Rumlar, devlet kapısındaki işlerden, bilhassa çok mühim bir mevki olan resmî tercümanlıktan kovuldular. Yahûdî ve Ermenîler, Rumların önüne geçti.

Rum Patrikliği, Tanzimat ve Islâhat fermânlarıyla getirilmesi öngörülen imtiyazlara karşı çıktı. Çünkü o zamana kadar Rumlar, yani Ortodokslar en imtiyazlı azınlık durumundaydı. Şimdi diğer azınlıklarla, özellikle aşağı gördükleri Yahudîlerle aynı seviyede tutulmak onlara çok ağır gelmişti. 1856 tarihinde Islâhat Fermânı okunup atlas kesesine konulduktan sonra İzmit metropolitinin, “İnşallah konulduğu keseden bir daha çıkmaz!” sözüyle memnuniyetsizliğini gösterdiği; Rum cemaatinin de “Devlet bizi Yahudîlerle beraber etti. Biz İslâm’ın tefevvukuna (üstünlüğüne) razı idik!” diyerek fermanı hoşnutsuzluklarını belirttikleri rivâyet edilir. Bütün bunlara rağmen ilk olarak 1277/1861 tarihinde *Rum Patrikliği Nizamnâmesi* çıkarılmıştır. Rum milletinin idare meclisi olan Sen Sinod, Osmanlı hükûmetinin doğrudan bir müdahalesi olarak vasıflandırdığı bu düzenlemeye hüsnükabul göstermekten kaçındı. Bunun arkasında, o zamana kadar halklarından ağır vergiler toplayan Rum ruhânî liderleri ile mahallî temsilcilerinin artık bu imkânlarını kaybedip yetkilerinin ruhânî meclise intikal edeceği endişesi yatıyordu.

Tanzimat devrindeki yenilikler

Bu devirde ruhânî reislerin nüfuzları azalarak, azınlıklar daha demokratik bir yapıya kavuştular. Rum milletinin başında kayd-ı hayat şartıyla ruhban tarafından seçilip hükûmetçe tayin edilen bir patrik bulunurdu. Her yıl yarısı yenilenen on iki metropolit veya piskoposun kurulan meclis-i ruhânî (Sen Sinod), piskopos, vâiz ve râhiplerin tayini, kilise ve manastırların idaresi gibi dinî işlerle ilgilenir; dinî neşriyate nezâret eder ve kilise disiplinine uyulmasını gözetirdi.

Dinî vasıftaki bu meclise paralel olarak, dünyevî (cismânî) vasıfta bir de meclis-i muhtelit (karma meclis) vardı. Dördü kiliseden ve sekizi kilise dışından (laik) -çoğunlukla İstanbul çevresinden- olmak üzere iki yıl süreyle seçilen ve her yıl yarısı yenilenen on iki üyeden mürekkep bu meclis idarî ve kazâî yetkileri hâizdi. Okullar, kütüphaneler, hastahaneler hep bunun kontrolündeydi. Bâbîâli tarafından Patrikhâne’ye havâle edilen dünyevî (cismânî) işlere de burada bakılırdı. Ancak bu, ruhânî meclis gibi düzenli olarak toplanmazdı.

Meclis-i ruhânî ve meclis-i muhtelit murahhasları ile Rum milletinden serbest meslek, ticaret, sanayi erbabının seçecekleri temsilciler bir araya gelerek meclis-i umumîyi teşkil ederdi. Patrik seçimini gerçekleştiren bu meclis, ayrıca cemaatin mühim meselelerini de görüşüp karara bağlardı. Patrik, Rum cemaatinin ruhânî ve cismânî reisiydi. Cemaati ile hükûmet arasındaki münasebetleri yürütür; önüne gelen işleri, ilgili meclislere havâle ederdi. Nizamnâme’ye göre meclis-i muhtelit’in vazife sahası, Patrikhâne’ye bağlı manastırların gelirlerine dair vasiyetnâme ve vakfiyelerle, drahoma akçesi ve cihaza müteallik ihtilafları inceleyip çözmekle sınırlıydı. Bu dâvâlara şer’î ve nizâmî mahkemeler bakamazdı.

Rum kilise teşkilâtı, taşrada metropolitlik, piskoposluk ve eksarhlık olarak derecelendirilirdi. Bunların her birinde bir meclis-i ruhânî ve bir de meclis-i muhtelit bulunurdu. Bir işin iki yönlü olması durumunda ruhânî (dinî) yönü ruhânî, cismânî (mâlî) yönü de muhtelit (karma) mecliste görülürdü.

Patrikhanenin son yüzyılı

Osmanlı hâkimiyeti başlarında Bulgar, Sırp ve Romen kiliseleri tekrar Fener Patrikhânesine bağlandıysa da, bağımsızlık hareketlerinin ardından 1833’de Yunan, 1870’de Bulgar ve 1885’de Romen kiliseleri Fener Patrikhânesi’nden ayrıldı. Sultan II. Abdülhamid, Balkan halklarını karşı karşıya getiren bu keyfiyeti, devlet siyaseti bakımından daha elverişli buldu. II. Meşrutiyet devrinde, İttihad ve Terakki Cemiyeti başa gelince, ilk iş olarak Balkan kiliselerini birleştiren bir kanunu kabul etti. Bu hâdise, Balkan devletlerinin ittifak ederek Osmanlı Devleti’ne saldırmasında ve Rumeli’nin kaybedildiği Balkan Harbleri’nde mühim bir âmil oldu.

Anadolu’da yaşayan Ortodoksların bir kısmı Elen asıllı olup, Yunanca konuşurdu. Daha ziyade Orta ve Doğu Anadolu’da yaşayan, Türkçe konuşup Grek alfabesiyle yazan

Ortodokslar da vardı. Karamanlı Rumlar denen bu mühim topluluğun, Selçuklular öncesinde Anadolu'ya gelerek Bizans teb'ası olan ve Hıristiyan dinine giren Oğuzlara dayandığı kabul edilmektedir. XX. asır başlarında Osmanlı ülkesinde 2,5 milyon civarında Rum yaşamaktaydı. Balkan Harbi'nde kaybedilen Rumeli'den 150 bin Müslüman kaçmak zorunda kalmıştı. Bunun karşılığında, Birinci Cihan Harbi arefesinde, Ege sâhillerinde yaşayan 100 bin Rum, Yunanistan'a gönderilmişti. Rum cemaatinin statüsü Yunanistan'ın Anadolu'ya asker çıkarması ile hayli sarsıldı. Patrikhâne'ye karşı da yeniden bir antipati doğdu. Karamanlı Ortodokslardan Keskin metropolidi Eftim (Erenerol), Fener Patrikhânesi'nin otoritesini reddederek, 1921'de hükûmetin de yardımıyla kurulan ve şu anda çok az sayıdaki cemaatiyle İstanbul'da varlığını sürdüren Türk Ortodoks Kilisesi patrikliğine getirildi.

1923 tarihli Lozan Muahdesiyle cemaat mahkemeleri kaldırılmakla beraber, gayrimüslimlerin hukukî imtiyazlarının devam edeceği, bunlarla alâkalı kâidelerin tesbitinde bu cemaat temsilcilerinin söz sahibi olacağı, Avrupa'nın isteği istikametinde hukuk reformları yapılacağı, bunu yaparken de beş yıllık bir müddet için Avrupalı hukukçuların yardımlarından istifade olunacağı kabul edilmişti. Daha sonra cumhuriyet hükûmeti kendisinden beklenenden de ileri geçerek Batı hukukunu toptan iktibas yoluna gidince, gayrimüslim cemaat temsilcileri, Avrupa'nın baskısı ile, öteden beri mevcut olan ve Lozan ile de teyid edilen hukukî imtiyazlarından, artık ihtiyaç kalmadığı gerekçesiyle vazgeçtiklerini bildirdiler.

Lozan Muahdesi ile Anadolu'daki Rumlarla (Ortodokslarla), Yunanistan'daki Müslümanlar mübâdele edildi. Yunanistan'dan 400 bin kadar Müslüman (Türk, Pomak, Arnavud, Çingene) Anadolu'ya getirildi. Karşılığında Elen veya Karaman asıllı oluşuna bakılmaksızın 750 bin Ortodoks Yunanistan'a gönderildi. İstanbul Rumları ile Batı Trakya Müslümanları mübâdeleden istisnâ edildi. Böylece Anadolu'da tek bir Ortodoks kalmamış oluyordu. 1942 Varlık Vergisi ve azınlık mallarının yağmalandığı 6-7 Eylül 1955 hâdiselerinde hayli Rum İstanbul'u terketmeye mecbur oldu. 1964 Kıbrıs hâdiselerinin ardından İstanbul Rumlarından 86 bin kişi daha sınır dışı edildi.

Asırlardır Türk vatandaşı oldukları halde, Türkiye'deki Rumlar hep Yunanistan'a karşı bir koz olarak kullanılmıştır. Heybeliada Ruhban Okulu da 1971 yılında maarif müesseselerinin devletleştirilmesi sırasında kapanmıştır. Böylece Rum Ortodoks cemaati, giderek İstanbul ve adalarda yaşayan birkaç bin Rum'a inhisar etmiştir. Bugün de Fener Patrikleri Türk vatandaşı olmak zorundadır. Patrikhâne, izinsiz tamirat ve inşaat yapamaz. Her çeşit faaliyetlerini hükûmetin kontrolünde sürdürmek durumundadır.

Maamafih Ortodokslukta, Katoliklikte olduğu gibi patriğin dünyevî hâkimiyeti sözkonusu değildir. Patrikhaneye Vatikan gibi bir devlet kurması için toprak tahsis edilse bile, böyle bir durum imkânsızdır. Buna öncelikle Ortodoks Hıristiyan inancı mânidir. Patrikhâne, Yunan ısyanındaki gibi tarihî ve siyasî bir takım hatalar yapmış olabilir. Ama hiçbir zaman "Devlet içinde devlet" değildir ve olamaz. Patrik, İstanbul'a hâkim olan dünyevî otoriteye tâbidir. O halde ekümenik, dünyevî hâkimiyeti değil; bütün Ortodokslar üzerindeki ruhânî hâkimiyet ülküsünü sembolize eder. Roma ve Osmanlı imparatorluğu zamanında da ekümenik olan İstanbul Patriği, kim ne derse desin, ekümenik sıfatını kullanmaya devam edecektir. Çünkü bu, o makamın tarihten gelen bir hususiyetidir. Fener Patrikhânesinin resmî adı, Rum Ortodoks Ekümenik Patrikliğidir.

Bugün Fener Patrikhânesi'nin ruhânî nüfuzu çok azalmıştır. Türkiye Ortodokslarından başka, yalnızca Finlandiya ve Kuzey Amerika Ortodokslarına şâmidir. Doksanlı yıllarda Arnavudluk ve Sırbistan kiliseleri sembolik de olsa tekrar Fener Patrikhânesi'ne bağlandıklarını ilan etmişlerdir. Diğer kiliseler şimdilik müstakillliğini devam ettirmektedir. Bunlar, Fener Patrikhânesi'nin giderek tekrar itibar kazanmaya başladığını göstermektedir. Fener Patrikliğine en uzak duran Moskova Patrikliğidir.

Osmanlılarda olduğu gibi, Patrikhâne'ye karşı akılcı bir politika takip edilmesi, Türkiye'ye dış politikada çok büyük bir avantaj sağlayacağı şüphesizdir. Ruhban Mektebinin açılıp bir câzibe merkezi hâline getirilerek, dünyanın her yanından Ortodoks gençlerinin burada tahsil görmesi ve böylece Türkiye'ye karşı müsbet bir bakış açısı kazanmaları sağlanabilir. Patrikhâne'nin varlığı, Türkiye için büyük bir şanstır. Bunu politik, kültürel ve turistik açıdan yararlı bir hâle getirmek Türkiye'nin elindedir. Bunlar Türk milliyetçiliği ve laiklik prensiplerini sarsmak şöyle dursun; bilakis güçlendirecektir. Öte yandan Balkanlarda Türkiye'nin nüfuzunu, oradaki halkların mezhebdaşı Rusya'nın nüfuzuna tercih eden Amerika, Moskova Patriğine karşı Ekümenik Fener Patriği'ni açıkça desteklemektedir.

www.ekrembugraekinci.com